

Tizenhetedik évfolyam.

1903.

7. füzet.

ARMENIA

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos:

SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁR,

Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája
1903.

TARTALOM.

- A csanádi Meskó-család.* — Genealogiai és egyéb észrevételek.
— Merza Gyulától.
- Az örmény egyház ügye a magyar parlamentben.* — Dr.
Bányai Elemértől.
- Indogermán nyelvészet III.* (Johansson árja adalékai). — Dr. Pat-
rubány Lukácstól.
- A magyarországi örmények ethnographiája.* — Huszonharmadik
közlemény. — Irta Szongott Kristóf.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

- Magyar író az örményekről.
A török hódoltság emlékei szókincsünkben.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

- Az „Európai örmény tanulók egyesülete.”
Tiflisz.

o o o

AZ „ARMENIA“ ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egész évre 8 korona, fél
évre 4 korona, egyes szám ára 80 fillér. =====

A CSANÁDI MESKÓ-CSALÁD.

— Genealogiai és egyéb észrevételek. —

A hajdan nagykiváltságú nemességnek az volt a legnagyobb jogosultsága, hogy egy közös táborba toborozta az ország közigazgatására és védelmére hivatott legkiválóbb elemeket.

A hagyományok és a vagyoni erő ma is vezető szerepet biztosít az úgynevezett történelmi családok szellemi téren is kimagasló tagjainak.

Hiszen az egyes egyének élet-eseményeiből és leszármazási sorrendjéből táplálkozik a geneológia, a családtörténetek pedig hely-, nép- és korrajzi keretben egyes vidékek monográfiáivá bővülnek, melyeknek bőséges anyagából már egész népfajok története fölépíthető.

Kétszeresen figyelmet érdemel ez a körülmény a hazai örménység historiájának mintegy a folytatására szolgáló családtörténelmi adatok összegyűjtésénél, hol azonban a modern társadalmi alakulás parancsolta viszonyok folyton ma már nemcsak a születés, hanem a szellemi előjogok is irányadóknak tekintendők.

Néhány év előtt jelent meg Temesváry János dr. tollából egy a magyar-örmény nemes családok czimeres leveleiről szóló becses munka, melyből azonban a Meskó-családra vonatkozó adatok hiányoznak.

Természetesen, beleértve azokat az örmény családokat is, mint teszem föl a Buzáth-családot, melyek említett családtörténelmi könyv megjelenése után nyertek nemesi oklevelet: mindenesetre úgy heráldikai, mint genealogiai

szempontból érdemes az időnként szükségesnek mutatkozó pótlásokról gondoskodnunk.

Azonban jelen cikkelyemmel Temesváry dr. nemesi oklevéltárát annyival kevésbé áll módomban kiegészíteni, mert a csanádi Meskó-család alapítására vonatkozó életrajzi adatok és egyéb vonatkozások keretében sem a valódi czimerrajzát vagy leírását, sem a jelenleg dicsőségesen urakodó királyunktól kapott diploma szövegét be nem mutathatom.

Csupán arra akarok ezúttal rámutatni, hogy más örmény családokhoz hasonlóan a Meskó-családnak is él Magyarországon egy nemesi ága.

És pedig az örmény Meskó-család csanádi előnevet viselő Erdélyből kiszármazott ágát, melynek jelenlegi feje Meskó Sándor dr., Csanádvármegye főispánja: egy szamosújvári orvos alapította.

Ez pedig nem volt más, mint Meskó János dr., ki 1805-ben született Szamosújvártt; középiskoláinak Beszterczén való bevégezése után az orvosi pályára lépett és 1830-ban a pesti egyetemen orvosdoktori oklevelet nyert.

Meskó István, a szamosújvári haszonbérlő, a bámulatos latin ékesszólásáról ismert Mály István dr., kolozvári gyakorló orvos anyai nagyatyja, Jánost, mint árván maradt legifjabb mostoha testvérét, valóságos atyai szeretettel neveltette; — és mint végzett orvost álláshoz is ő juttatta. Ugyanis a baromtenyésztő és hizlalt marhával kereskedő akkori örmények Erdélyen kívül az anyaországban is béreltek pusztákat, hol örmény gondviselők (pusztádsi) felügyelete alatt az összevásárolt marhákat eladásra kihizlalták.

Ilyen pusztabérlője volt Meskó István Csanádvármegye akkori főispánjának, Thökölynek, kinek pártfogásával öcscse a megürült megyei tisztí főorvosi állást nyerte el.

Az Erdélyből eltávozott ifjú az „exilium“-nak nevezett idegen helyről haza irogatott leveleiben eleinte a honvágymialt szokszor panaszra fakadt, azonban később nagy

orvosi gyakorlatra tevén szert, Makón lassanként egészen meggyökeresedett.

1835-től kezdve viselte a megyei főorvosi tisztet és 40 éves jubileuma alkalmából szolgálatai elismerésül a kir. tanácsosi czimet kapta.

1835-ben 50 éves főorvosi jubileumakor Ő Felsege a közegészség terén szerzett érdemeiért a „csanádi“ előnévvel, magyar nemességgel tüntette ki.

Latinnyelvű orvosi értekezése a kámforról 1830-ban Budán nyomtatásban is megjelent, egyéb szakcikkeit pedig az „Orvostár“ közölte.

Szenkovic Márton, kolozsvári kereskedő nővérét, Erzsébetet vette nőül s miután fent vázolt működése mellett orvos-doktorrá avatásának gyémánt-jubileumát is megérte, 1892-ben január 12-én, 87 éves korában fejezte be közhasznú munkás életét Makón, hol mindvégig közbecsülésnek örvendett.

Fia Meskó Sándor dr. 1842-ben született Makón, ki mint Csanádvármegye alispánja az 1879-iki szegedi árviz alkalmával tanusított buzgalma s áldozatkészsége elismerésül királyi tanácsosságot, 1890-ben negyedszázados hivataloskodásának évfordulóján pedig a III. oszt. vaskorona rendet kapta. Jelenleg mint szülővárosának díszpolgára Csanádvármegye főispáni székén ül és nagy népszerűség környékezi.

Lonovics-leányt vett feleségül, még pedig nővérét annak a hivatalbeli elődjének t. i. Lonovics főispánnak, ki a hírneves örmény származású dalművésznővel, Hollósy Kornéliával élt boldog házasságban.

Fia ifj. Meskó Sándor földbirtokos, Justh Gyula orsz. képviselő leányával lépett frigyre. Az örmény eredetű főispánok sorában jelenleg Meskó Sándor dr.-on kívül Lukács (Békés) van egyedül¹ tényleges szolgálatban, mert Jakabffy Imre és Dániel László nyugalomba

¹ Beregmegye főispánja: dr. Hagara Viktor is örmény eredetű, kinek neve előbb Haraga volt, de később nevének két utolsó szótagját megcserélvén, lett az örmény Haragából (= Athanaz) Hagara. (Szerk.).

vonultak, Jakabb Bogdán és Karátsonyi László elhunytak; utóbbi nagyatya volt Karátsonyi Aladár grófnak, Szamosújvár érdemes országgyűlési képviselőjének.

Az örmény családok sorából Erdélyben a megyei közigazgatás élén örmény névvel alig találkozunk.

A nemrég megürült torontáli főispánságra Kábdébó Gergely temesi alispánt is komoly jelöltként emlegették; Lugoson pedig Issekutz Aurél dr. főjegyző a jövő.

A 30-as években Békésben Novák Antal, Arad-megyében Török Gábor s Torontálban Karátsonyi Lázár és Gyertyánffy Dávid kir. tan. voltak örmény származású alispánok. Azonban visszatérve az örmény Meskó családnév keletkezésére, Szongott „Örmény genealogiája“ szerint, az eredetileg a Melkhon (Menyhért) névből a beköltözés után magyar földön keletkezett, hol ugyanis a Meskó-név már akkor ismeretes volt, értve a Kubinyi-akkal egy törzsből származó felső-kubini Meskó család tagjait, kik nem örmény származásúak és protestánsok.

Valószínűleg az egymáshoz hasonló örmény *l* és *s* betű fölcsereléséből kifolyólag és a végső *n* betű elhagyásával lett a Melkhonból a magyar nyelvben közkeletűbb Meskó, mely ma már az elterjedtebb örmény családok egyike.

A szóbanforgó csanádi Meskó János dr., ki úgy szolgálati idejére, valamint magas életkorára való tekintettel aligha nem az összes eddig élte hazai orvosok mesztorának tekinthető, fiával mintegy 30 év előtt meglátogatta az erdélyi rokonságot, s így többek közt a kolozsvári Mály-családot, illetve annak akkor még élt rítkamüveltségű és az örmény konyhaszatban utólérhetetlen nagyasszonyát, Mály Tódórnét, szül. Meskó Annát.

Diákkoromból emlékszem még a boldogult úrnő szeretetreméltó előkelő megjelenésére, az övét gondossággal körülvevő háziasszony szívélyes vendéglátására. S míg a szalonban az ő kiváló szelleme vezette a társalgást, addig künn a konyhában is az ő szakács-művészetét, izlését és kezűgyességét dicsérte a remekebbnél remekebb örmény étkek egész sora.

Csak nemrégiben volt alkalmam egy húsz és néhány év előtt készült s a fiúi kegyelettől féltve őrizett még ma is zamatos csemegét megízlelni, mely az el nem muló anyai szeretet valóban megható emlékjele.

Az öregek elbeszélései alapján visszaemlékezve a mult idők ama korszakára, a midőn az egyszerűség, a szívjóság, a becsületes munka és az Istenbe vetett bizodalom voltak a polgári élet rugói és a mikor nagyatyáink és nagyanyáink a családiasság boldogító erényében találták fel az ősi szokások és hagyományok ápolására ösztönző impulzusokat: önkéntelenül föltáruul lelki szemeim előtt az a hamasítatlanul kedves pátriárkhális élet, mely az örmény családi életnek annyi színt, hangulatot, melegséget és eredetiséget kölcsönzött.

Többektől hallottam, hogy milyen pátriárkhális és meghatóan szép szokássá válhatnék az országban szétszórt és egymással többé kevésbé rokonságban álló örmény családok körében, ha pl. az évente Szamosújvárt nagy keleti pompával megünnepelni szokott Világosító-Szent-Gergely-napi körmeneten az örménység összetalálkoznék, mely körülmény e nagy egyházi ünnepet, mintegy a hazai örmények társadalmi ünnepévé avatná.

De ettől eltekintve Szamosújvár városára nézve a dolog ilyen fejlődése határozottan idegenforgalmi jelentőséggel bírna s így annak a közgazdasági értéke elől csak saját kárára zárkozhatnék el. Mert ugyanis az örmények védőszentje ünnepének minél eredetibbé teendő keleti karaktere lassanként az idegenség figyelmét is magára vonná, mint specziális látványosság és tipikus egyházi jellemvonás bele kerülne a Baedeker-könyvekbe és Szamosújvár látogatottságának újabb és okosan kihasználható vonzóerejéül szolgálna.

Az egész éven át másutt élni kénytelen örmény előkelőségek könnyen megszokhatnák, hogy a mindig pünkööst utáni 4-dik szombatra eső Világosító-Szent-Gergely napján, a mikor már az utazásra alkalmas nyári idény be szokott köszönteni: az örmény Rómát fölkeressék és

így anyavárosukkal kegyeletes összeköttetésben maradjanak.

Hiszen sok örmény családnak évtizedeken át távol élő tagjai, mint pl. a csanádi Meskók is, egyszer csak lelki szükségletöknek eleget teendő, fölkerekednek elszármazásuk bölcsőjének, őseik szűkebb szülőföldjének és rokonságuk meglátogatására.

Már pedig ez a körülmény a bármily viszonyok közé kerülő örményeknek a leszármazás iránt tanusítani szokott hagyományos kegyeletét igazolja. Példa erre úgy a közelmúltban, valamint a jelenben is legelőkelőbb örmény családaink dicséretre- és tiszteletreméltó magatartása. Hiszen éppen ezen a réven a levéltárakból és szájhagyományokból táplálkozó örmény genealogia a fölújított személyes érintkezések következtében egészen új életre kelne és a magyar-örmény metropolis föllendítendő idegenforgalma javára kamatoznék. Közismert dolog, hogy minden város lakosságának ez a legfőbb érdeke, hogy az illető város minél több ősi eredetiséget megőrizzen.

Már pedig Szamosújvárnak eredetisége éppen az ő mintegy önként kínálkozó sajátos örmény karakterében rejlik, melynek megőrzését, kidomborítását, sőt a jelen viszonyoknak megfelelő fejlesztését is az egész város közönségének, tehát még azoknak is, a kik nem örmények, közös érdeke úgyszólván megkívánja és indokoltá teszi.

Igy. pl. az örmény püspökség visszaállítása, a Verzár-szobor, az örmény néprajzi muzeum, a főtéri székesegyház örménystilű restaurálása stb., mind olyan alkotások, a melyek Szamosújvárnak nagy vonzóerőt kölcsönöznének, törzslakosságának pedig visszaszereznék az önbizalmat, az újabb korszakban úgyis sajnosan lankadni látszó erkölcsi és anyagi küzdelmek fölvételére.

Az volna tehát a régi hagyományok diadala, ha a Szamosújvárról évtizedek hosszú során át elköltözött örmény családok sarjai s ezek közt a szóbanforgó csanádi Meskók is minél gyakrabban fölkeresnék az ősi fészket.

Hiszen ezzel nemcsak a kegyeletnek adózunk, hanem észrevétlenül hozzájárulunk örmény városaink fejlődéséhez és hazafias örmény intézményeink gyarapodásához.

MERZA GYULA.

AZ ÖRMÉNY EGYHÁZ ÜGYE A MAGYAR PARLAMENTBEN¹.

— Az 1871 évi febr. 23-iki kultusz-vita. —

Másod ízben az 1871-iki országgyűlésen tárgyalta a képviselőház az örmény egyházaknak adandó évi segély-ügyet, melyet ezúttal is Simay Gergely, Szamosújvár városának akkori orsz. képviselője vetett fel, — kiegészítéseül azon beszédének, melyet az 1870-iki kultusz-vita tárgyalása alkalmával elmondott. Kivüle részt vettek a vitában még Majláth István jegyző, Gonda László, Tisza Kálmán és Pátrubány Gerő, Erzsébetváros képviselője, kinek felszólalása a Szamosújvár és Erzsébetváros között fenálló szolidaritás és egymás ügyei iránt tanusított kölcsönös érdeklődés évtizedes hagyományának megújulását eredményezte egy időre.

A vitát *Horn Ede* felszólalása vezette be, ki a költségvetésben „rendkívüli kiadások“ czime alatt felvett egyházsegélyek összegének törlését indítványozta, mert anomalianak tartja, hogy rendkívüli szükségleteket szavazzon meg előzetesen az országgyűlés olyan tételeknél, midőn a rendes szükségletről fogalma sincsen.

Kautz Gyula előadó: Utal arra, hogy az 1870. évi kultuszbudget tárgyalásánál a Nyári Pál indítványára „az egyházi czélok fedezésére“ szánt összegeket, melyek akkor a rendes költségek tétele alatt jeleztek, a rendkívüliek czime alá helyezte az országgyűlés s ez a cím egyedül azt jelenti, hogy az ott kitüntetett összegek állandó jelleggel nem bírnak s épen azért csak bizonyos időre, tárgyra vagy esetre hozatnak indítványba.

¹ Első közlemény az „Armenia“ 1903. évi február havi füzetében.

Simay Gergely jelentkezett ezután szólásra, hogy az államnak a felekezetekkel szemben elfoglalt viszonyát és az ebből folyó követelményeket az örmény egyház szempontjából megvilágítsa. Megemlíti, hogy Eötvös miniszter 1870-ben az egyházaknak adandó segélyt az általuk kifejtett kulturai hivatással indokolta s épen azért különösnek tartja, hogy a javadalmazásra ajánlott egyházak között, egyedül a többivel a törvény értelmében tökéletesen egyenjogú örmény egyház nem fordul elő. Vagy talán mindenféle egyháznak megvolna a maga kulturai missziója, csupán ez egynek nincs? Avagy minden egyház szegény volna s csupán az örmény nem? mindez a hihetelenséggel határos, jöllehet a valósággal is ellenkezik. Elmondja azután, hogy az 1870. évi vitánál ebben az ügyben két nézet jutott kifejezésre. Az egyiket Szilávy József akkori államtitkár, most miniszter nyilvánította, hivatkozva az örmény egyház kedvező viszonyaira, melynek ellenében az állami javadalmazás nem mutatkozik szükségesnek. Tisza Kálmán képviselte a másik nézetet, azt állítva, hogy az örmény vallás nem külön álló vallás, az örmények római katolikusok, a latin szertartású püspök joghatósága alatt állanak, s így a javadalmazás tekintetében külön szóba sem jöhetnek. Szilávy ellenében felhossa, hogy midőn valamely egyház legfőbb papjai évi 400, alsó papsága pedig 100 forint fizetéssel díjaztatnak, mint az örményeké, ez legkevésbé sem vall ezen egyház krözüsi gazdagsága mellett. De bármiként álljon is, a dolog, — nézete szerint mindaddig, míg az egyházi segélyezés állami javadalmazást képez, abból egyetlen egyházat sem lehet kirekeszteni.

A Tisza Kálmán állításaira vonatkozólag fájdalommal kénytelen elismerni, hogy az örmény szertartású egyház nem ugyan *de jure*, hanem *de facto* most is a latin szertartású püspökség joghatósága alatt áll, daczára annak, hogy az örmény egyház hívei, már ezen országba történt letelepedésök alkalmával, saját kebelökből választott önálló egyházi főnökkel, saját felszentelt püspökkel bírtak 1672-től 1715-ig. Az 1868 évi XLIII. t.-cz. továbbá önálló egyházi kormányzatot nyílt szavakban biztosít ezen egyháznak,

melynek jelenlegi állása semmiképen nem egyez meg sem történeti multjával, sem pedig a magyar törvényhozás által 1868-ban hozott és szentesített törvénnyel. Reméli és hiszi azonban, hogy a kormány igazságszeretete és törvénytisztelete érvényt fog szerezni ezen törvénynek és az évszázados jogsérelmet mielőbb orvosolni fogja. De addig is, míg ez megtörténik, a létező jogtalan állapot még nem elég indok arra, hogy újabbal is szaporíttassék s hogy ezen — nem római katolikus, — hanem örmény szertartású katolikus egyház a javadalmazásnál mellőztessék, tekintve, hogy a fölötte álló latin szertartású püspökség dús jövedelmeiből vagy bármi más alaphól egy fillérrel sem segélyeztetetik. Mert ekkor érthetetlen és megmagyarázhatatlan okok folytán egyedül volna arra kárhoztatva, hogy feladatát minden segítség nélkül, magára hagyatva teljesítse. Ám, ha az állam azon elvet kívánja érvényre juttatni, hogy az egyházak saját hiveik által legyenek gondozva, megnyugszik benne, de mindaddig, míg az állampénztárból javadalmazás adatik különböző egyházaknak, „addig azon kívánat jogosultságát, hogy az örmény szertartású egyház is abból ki ne rekesztessék; azt hiszem, sem méltányossági, sem törvényes szempontból kétségbe vonni nem lehet.“ Végül az ország kedvezőtlen pénzügyi állásához alkalmazkodva, az örmény szertartású egyház részére csakis a javadalmazások minimumát kéri megszavazni. A mennyiben pedig a képviselőház indítványát bővebb megfontolás tárgyává kívánna tétetni, kéri ezen indítványt a pénzügyi bizottsághoz utasítani és annak véleménye alapján határozni. Ajánlja a következő módosítványt:

Majláth István jegyző (olvassa Simay Gergely módosítványát): „Módosítvány: Az egyházi célokra vonatkozó rendkívüli szükséglet ezen első czíme: „egyházi célok“, 7-ik rovatához fölveendő a következő tétel: Rovat 7. Az erdélyi örmény szertartású katolikus egyháznak 5000 forint“.

Pátrubány Gerő: A Simay Gergely álláspontjából indul ki és azt hangsúlyozza ő is leginkább, hogy az államnak az egyházakkal szemben elfoglalt álláspontja

szerint, az állami javadalmaszásban való részesedés is minden egyházra nézve egyformának és méltányosnak kell lennie. „Én — úgymond — egyszerűen a tényállásból indulok ki és bátor vagyok figyelmeztetni a t. házat, hogy: ha azon szempontot fogadja el, miszerint egy bizonyos számú felekezeteknek dotatiót ad, de egyet vagy kettőt, mely különben a törvényben fölvéve van, ezen dotatióban nem részesít; akkor privilegiumot honosít meg. Már pedig, úgy hiszem, hogy a ház, különösen a szabadelvű és egyenjogúságot gyakorló szelleménél fogva: privilegiumot osztogatni nem kíván.“ Beszédének ezután következő és igen figyelemreméltó két passzusát az alábbiakban közöljük:

„Én nem is kívánom azt, — folytatja tovább Pátrubány, — hogy a ház az összeget azonnal elfogadja; csak elvileg óhajtanám, mondja ki a ház, miszerint az örmény szertartású egyházfelekezetet is részesíteni kívánja azon figyelemben, melyben a többi részesül. Épen azért nem fektetek súlyt semmi tekintetben az összegre, hanem különösen az elvre; mert szem előtt tartom a ház méltóságát s óhajtanám, hogy valamint máskor, úgy ezen határozatban is megóvassék a ház következetessége és méltósága.

Nem is forog itt fönn valami nagy politikai szükségesség; mert hiszen elvégre is 20,000 léleknek szolgál némi megnyugtatósság; de főforog igenis bizonyos politikai méltányosság, mely nem kívánhatja azt, hogy ezen hitközségnek hivei már az által is kedvetlenségben részesüljenek, hogy a ház őket minden ok nélkül figyelmen kívül hagyja. De nem kívánok tovább szólni e tárgyhoz és óhajtom, hogy minél rövidebben fejeztessék be. Különösen azért, mert ha véletlenül vita támad ebből, esetleg már itt természetben kivesszük a háztól a megszavaztatni kívánt összeget. Ezért ajánlom a tiszt. ház becses figyelmébe Simay képviselőtársam módosítványát.“

Gonda László: Nagy terjedelmű beszédének lényege az, hogy hat mostoha testvér jelentkezik az állam előtt anyagi segély és állami pártfogás kérelmével. Az

állam pögdig, hozzávetőleg s találomra egy bizonyos öszszeggel elégíti ki őket, azon utasítást adva, hogy egy éven innen ne jelentkezzenek ismét a küszöbön. Beszéde további részében így folytatja: „Sőt a mint közelebb értjük, t. képviselőtársaim még egy hetedik mostoha testvérről (az örmény) is tesznek említést, melynek kitagadására nézve, azt hiszem, jogalapöt nem fog keresni senki, mert bizonyosan nem is találhat.“ Ezután azt bizonyítja, hogy az állam által a felekezeteknek adandó javadalmazás öszsze nem fér a liberalis felfogással és iparkodni kell minél rövidebb idő alatt a „rendkívüli cím“-et a költségvetésből törölni. Beszéde végén határozati javaslatot nyujt be a miniszteriumhoz, hogy követeljen a javadalmazás után számadást a felekezetektől, a segély hová fordítása iránt, — hogy nyugtassa meg a miniszter a házat, hogy ezen kiadások mikor lesznek bizonyosan megszüntethetők.

Tisza Kálmán: Nem foglalkozik az indítványokkal részletesen, mert ha a Ház azokat figyelembe kívánja venni, a pénzügyi bizottsághoz kell utasítania s csak akkor határozhatnak, ha onnan vissza kerülnek. Ilyen a Simay Gergely indítványa is.

Eddig tartott az 1871 évi kultuszvita keretében az örmény egyháznak adandó évi segély kérdése. A vita érdekes fejtegetésekre és az elv helyes felállítására adott alkalmat, melyet Simay Gergely s utána Pátrubány Gerő méltóan képviseltek. Simay Gergely érdemleges válaszbán is részesítette ezenkívül még a Tisza Kálmán 1870-iki beszédét, mely néhány ténybeli tévedést tartalmazott s miután a kérdést ismételten a képviselőház elé hozta, a méltányos kiegyenlítés módozataira nézve is engedményeket tett. Az 1870-iki országgyűlésen 12,000 forint évi segély adományozását kérte, most azonban a pénzügyi állapotokra való tekintettel csak 5000 forintot, de kérelmének eredménye nem lett és az örmény egyház azóta ma is egyedül áll az országban, mely a legcsekélyebb állami segélyben sem részesül.

Autonomiánk és a magyar parlament.

Erdély és Magyarország egyesítésének részletes szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával, az 1868. dec. 1-iki országgyűlésen nyerte el a magyarországi örmény szertartású katolikus egyház külön autonomiáját és a többi egyházakkal való egyenjogúságát. Simay Gergely országgyűlési képviselőnek volt az érdeme, még pedig igen nagy érdeme, hogy az örmény egyház autonomiája és egyenjogúsága egyhangúlag beczikelyezettett, aminthogy általában neki lehet köszönni mindazt, a mi a magyar parlamentben az örmény egyház érdekében eddig történt. Beszéde, melyet 1868, decz. 1-én d. u. 2 órakor az országgyűlésen mondott, az egykori képviselőházi hiteles napló tanúsága szerint nagy helyesléssel és általános szimpatiaival találkozott. Több ízben feltörő éljenzések és helyeslések kísérték beszédét, melynek tartalmát a következő rövid kivonatban foglaltuk össze.

Simay Gergely: Pár év mulva kétszázada telik be az örmények magyarországi beköltözésének s e két század alatt egyetlen időpontot sem lehet felmutatni, melyért pirulniök kellene (Éljenzés) s mely az élvezett lovagias vendégszeretethez méltó ne lenne. Különösen az utóbbi évtizedek két legválságosabb időszakában 1848-ban és 1863-ban, midőn a nemzetellenes törekvések az ország többi nemzetiségei részéről tetőpontra hágtak, tüntették ki magukat hazafias magatartásukkal. (Éljenzés.) Sem kényszer, sem csábító ígéretek nem voltak képesek leszorítani őket az igazság és jog teréről.

Pedig mozgásba volt hozva ellenök minden eszköz, csábos ajánlatokkal kísértgették, de az igazsághoz való vallásos ragaszkodásukat és az alkotmányos szabadságnak magukkal hozott érzelmeit mindezek nem voltak képesek bennük megingatni. Sőt épen ellenkezőleg, a megpróbáltatások legnehezebb napjaiban tanusították a legnagyobb kitaratást és teljes rezignációval küzdöttek az elnyomott jog és törvényesség mellett s mint igaz testvérekhez illlett, a magyar alkotmány helyreállításának harczában lankadni

soha sem tudtak. Nem érdemül akarja e tényeket bemutatni, csak jellemzéseiül az örménység gondolkodásának és hazafias érzületének, melyek az első pillanattól fogva egybeforrtak a magyarság törekvéseivel. Fájdalmas érzést kelt fel benne épen azért az a mostoha elbánás, melyben az örmény egyház, — a többi egyházak ellenében — az állam részéről részesítették. A jelen törvényjavaslat is hiányos ebből a szempontból, melyet azonban hajlandó „figyelem-elfutásnak“ tekinteni, mert különben nem tudná okát találni annak, hogy egyedül az a nép, mely az alkotmány védelmének és visszaállításának proceszusában legkitartóbban küzdött a magyar nemzet oldala mellett, ahhoz legszilárdabban ragaszkodott, egyházi tekintetben kirekesztessék azon jogegyenlőségből, melyet a különböző szertartású egyházakra nézve a fennálló törvények és maga az alkotmány biztosítottak. Szól még az 1848-iki törvényhozás erdélyi képviselőiről, végül így fejezte be beszédét: „A szönyegen levő törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom, de fentartom magamnak az általam jelzett hiány kipótlása végett, a részletes tárgyalás illető helyénél módosítványaimat benyújtani.“ (Helyeslés).

Még ezen a napon, a részletes tárgyalás alkalmával szóba jött a sérelmes törvényjavaslat kérdéses szakasza, melynek rövid vitáját a képviselőházi napló szószerint való közlése így adja vissza:

Paiss Andor jegyző: (Olvassa a 13. szakaszt, melyre nem történik észrevétel. Olvassa a 14-iket.)

Simay Gergely: Ez azon szakasz, melyet bátor voltam a t. ház figyelmébe ajánlani, midőn az imént módosítványomat előterjesztettem. Módosítványom sokkal egyszerűbb, sokkal inkább a törvényben gyökeredzik, semhogy indokolnom kellene. Egyenesen foly az a 1848-iki törvényeknek magyarországi XX. és erdélyi IX. cikkéből és a különböző szertartású egyházak jogegyenlőségéből. Ha tehát ezen törvényjavaslatban is kifejezett törvény intenczióinak eleget akarunk tenni, ezen módosítvány mindenesetre a szövegbe felveendő. (Helyeslés).

Paiss Andor jegyző: (Olvassa a Simay Gergely módosítványát): „Ezen szakasz 8-ik sorában ezen szó után: „görög“, iktatandók ezen szavak: „és örmény“. (Helyeslés).

Elnök: Elfogadja a t. ház ezen szakaszt Simay Gergely módosítványa szerint? (Elfogadjuk!). Elfogadott.

Szóról szóra így szól ez a törvény, melyről az 1868-iki országgyűlés 43. t. cikk 14. szakaszában külön is intézkedik: „Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és korábban megnevezett magyarországi részekben a bevett vallásfelekezettek és egyházi hatóságok vallásgyakorlati és önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymásközötti viszonyait s illetőleg hatáskörét biztosítják, nemcsak sértetlenül, hanem egyszersmind a görög és örmény katolikus és a keleti görög szertartású egyházakra is kiterjesztetnek.“

Az autonomia révén később és pedig a nyolczvanas években két ízben is felvetették illetékes helyeken az örmény egyház ügyét, sőt az elmúlt évtized folyamán Buzáth Ferencz orsz. képviselő interpellációt intézett a közoktatásügyi miniszterhez, de sem az egyházi javadalmazás, sem az autonomia ügye azóta kedvezőbb elintéztést nem nyert.

DR. BÁNYAI ELEMÉR.

INDOGERMÁN NYELVÉSZET.

(Johansson árja adalékai).

III.

11. A szanszkrit *b u s z t a* ‘sült húsnak a külső része, gyümölcshéj’ is idg. $\times$ but+to, bud+to-ra megy vissza, melynek eredeti jelentése ‘feldagadt, megdagadt’ (‘felfúj’) volt. Ez a $\times$ bud azután idg. $\times$ bu alapgyökérhez tartozik (hosszú vagy rövid u-val) s vannak nemcsak

d-és, hanem sz-es, k-ás, l-es továbbképzései is. A gyökér legteljesebb alakja $\times be u$. Igen sok szó tartózik hozzá az idg. nyelvek tág területén. (L. Ind. Forsch. 14, 319).

12. A szanszkrit tuszta 'por' és (hosszú ú-val) túsztá 'por, atom, vétek' a szanszkrit tudáti 'taszít, szétzúz, szúr' igének particzipiuma $\times tud + to$ -ból.

13. El van ismerve a szanszkrit ászthi 'csont' szónak összefüggése a latin oss-is szóval, melylyel a görög osztéon is egyezik. Johansson szerint indog. $\times ott(h)$ alakból kell kiindulnunk. Azt sejtí továbbá Johansson, hogy idg. $\times ozdo$, mely görög odzosz örmény oszt 'ág', gót aszt-sz, mai német Ast alakokból következik, esetleg még régibb $\times ó d-do-ra$ megy vissza. A görög szó nemcsak 'ág'-at, hanem 'csomó'-t is jelent, úgy hogy Johansson ezt is egyesíteni szeretné a a szanszkrit ászth-i, latin os, stb szavakkal, hozzájuk véve a szanszkrit, ádga- 'nádbot, karó' szót is, mert a mint Johansson Ind. Forsch, 14, 323 az első jegyzetben mondja: „Nagyon lehetséges, hogy a szanszkrit ádga- (esetleg a görög aszchosz-szal), továbbá az ó-ir odb 'csomó' szó is idetartózik.“ (L. a továbbiakra nézve az itt idézett jegyzetet).

Megjegyezve azt, hogy Johansson munkája további folyamán is több olyan ind szónak indogermán rokonságát tárgyalja, mely örmény szempontból is igen érdekes, nem akarom ezekkel az „Armenia“ folyóirat olvasó közönségének türelmét továbbra terhelni, mert bőséges alkalman van arra szaktudományi téren úgy az örmény és német, mint a magyar szakfolyóiratokban is.

Befejezésül azért, ide igtatom a legutóbb tárgyalt szóval összefüggő ama cikkemnek, mely eredetileg a Brugmann-Streitberg-féle „Indogermanische Forschungen“ 13. kötetének 124—125. lapján s örmény fordításban a bécsi „Hántesz Ámszoreá“ 17. kötet 151. lapján jelent meg, az örmény fordítás szövegét véve egyúttal alapúl, a négy első pontját. „Indogermán $\times goz g^1 h$ az örményben.

Nézetem szerint e gyökérhez tartoznak a következő örmény szók: ezn 'ökör', ázn 'nemzetség', ázg, mely a közép-perzsából átvett szó és ázázun 'száraz'.

Az örmény ezn (genitivusban ezin szót Meillet MSL. 10, 278 az ó-ind áhi 'tehén', avesztabeli ázi szóval veti egybe, v. ö. Hübschmann IF. Anz. 10, 47. Én azonban azt hiszem, hogy e szó inkább az idg. $\times e z g^1 h$ gyökérből való, melyhez az örmény szón, mint eredeti idg. szón kívül a görög *oszchosz*, 'ág', pehlevi *á z g* 'ág', ó-ind *ád g á* 'bof' stb. szavak tartoznak. (Bartholomae IF. 10, 194). A jelentésre nézve v. ö. görög *moszchosz* 'ág', (litván máz g á s z 'bimbó' Fick BB. 2, 267 = idg. $\times m o z g h o$, de 'borjú' is: az örményben *mozi*, görög *moszchion*, a *moszchosz* kicsinyítője, idg. $\times m o z g^1 h o$). Hangtanilag v. ö. szintén az örmény *mozi* szó, melyben az örmény *z* hang Bartholomae szerint Stud. 2, 40 l. Hübschmann Örm. Etym. 475) idg. $\times z g^1 h$ -nak felel meg (honnan *ös* *ösm.* $\times z z$ lett).

Az örm. ezn szónak idg. *o* magánhangzós változata az örm. ázn (genitivusban ázin), mely mint eredeti örmény szó, szintén a gör. *oszchosz*, pehlevi *á z g*, ó-ind. *ád g á* stb. szavaknak felel meg. Az örmény *a* hang idg. *o* is, v. ö. örmény *ágánim*, a hol *ág* = idg. $\times o v$ l. Bartholomae BB. 17, 918 s köv., Hübschmann Örmény Etym. 411, Brugmann Grundr., 2-ik kiadás, 1304).

Az örmény *á z g k h* ev *á z i n k h* kifejezésben az ázn szó mellett a hasonló jelentésű *á z g* szót is találjuk, mely utóbbi szó, mint a közép-perzsából átvett szó szintén = pehlevi *á z g* 'ág'. Az eredeti ázn szóval hangtanilag ugyanaz az örmény *áz-áz-un*, *áz-áz-im*, *áz-áz-án-ám* (főleg növényekről). A jelentésre nézve v. ö. gör. *ádzó ádzomái* ($\times á z d o$ gyökérből) az új-szlovenben *ozditi* (l. Bugge IF. 1, 445, KZ. 32, 1 és Hübschmann Örm. Etym. 412) = idg. $\times o z d o s z$, örmény *oszt* (Hübschmann Örm. Etym. 482, Brugmann, Grundriss, 2-ik kiad. 1, 140 stb.)“.

Látható ezekből, hogy az én felfogásom s a Johansson felfogása több pontban eltér egymástól. A kérdés tüzetes megvilágítására újabban is oly adatot nyertem, mely azt

mutatja, hogy nem $\times$ ot vagy o d, hanem o sz idg. alap-
alakból kell kiindulnunk.

Erről közelebbről a „Hántesz Ámszóréa“-ban fogok
megkezdett cikksorozatomban nyilatkozni. Óhajtottam
volna, hogy ezekből az örmény nyelv kimerítő szövejtés-
tana nőjje ki magát, mely azután külön is megjelenhetnék
az „Örmény nemzeti könyvtár“-ban (Ázkájin mádénátarán).
Budapest.

DR. PATRUBÁNY LUKÁCS
egyetemi m. tanár.

A MAGYARORSZÁGI ÖRMÉNYEK ETHNOGRAPHIÁJA.

IRTA: SZONGOTT KRISTÓF.

= HUSZONHARMADIK KÖZLEMÉNY. =

Azt a házat, melyet az asszony épít, Isten fel nem
dulja; de az asszony képes azt a házat, melyet Isten
épített, — elpusztítani: Éz ájn dunè, incs gènimgártè
sinile, Ásztvász cshi khágdi; pájcz gárogh e gènimgártè
zájn dunè khágdelu, incs or Ásztvász sinile.

A csendes borjú mind a két tehenet megszopja:
Hángiszt fèrtè ergu govin moden ál gidzèdze.

Tedd el a világos aranyat a sötét napok számára:
Báhe ézisztág oszkin muthè orerun hámár.

Fát ültetek, hogy az nekem árnyékot adjon: Dzár
gidèngim, or ájn indzig sukh dá.

Az atya gazdagsága moly a fia számára: Hojrè
chodsuthiunè molyá (czheczh) vértun hámár.

Szívem nem aszalterítő, melyet mindenüvé kiteríteni
lehetne: Szirdész északártèt cshe, or zájn ámenur gárnáji
phèrelu.

A királynak méltónak kell lennie a koronára: Thá-
khávorè ársán bedkh e or èllá thákhin.

A világ kövér fark és az ember kés: Áschárhè ker
áki e, u mártè támág. (Csak az értelmes boldogul e
világon. Vagy: Minden ember a maga szerencséjének
kovácsa).

Ő önmagának alszik és másnak álmodik: Irjén gellá khun, u ozgájin szebê gierdzëvi.

A mit a szél hozott, azt el is viszi a — szél: Incs khámin perile, zájn bi dáni ál khámin.

A mit az ifjú szerez, azt fogyasztsa az öreg: Inesh nájilisz déghágutheánéd mecs, zájn bisáheczhnusz dzerutheánéd mecs.

Lakodalomba ment az ostoba és azt mondotta, jobb itt, mint otthon: Hársznikh kénácziile dékédé jév zájn ászile, the álágheg e hosz, khán duné.

Ha izletes a kenyér, mindegy akár zsidó, akár török sütötte is azt: Theor hámov e háczhê, ámenê memên e, the dsêhud gám thurkh ephile zájn.

A fa így szólott a fejszéhez, le nem vágatnál, ha nyeled ne lenne belőlem: Pájdê zájusz ászile gáczhênin, cshi bi gárnáir zisz vár gédrelu, theor gothêd csh'ëllár mecshesz.

A disznó mondá, mióta malaczaim megsokasodtak, tiszta ivóvizet nem találok: Chozê ászáv, khánior purcselnérsz (chozignéirsz) sádczhán, isztág chémelu csur cshim kédnu.

Akkor menj haza, mikor terítik az asztalt és a templomba, mikor a nép oszlani kezd: Ánzsumê kéná dun, jérp giphêrin ézésztolé (ézszéghánê), u zsám jérp uzsem elê gipázsnëvi.

A feketét és a fehért csak a fürdőben lehet megkülönböztetni: Ézszévê u ézdsermágê miájn pághnikhin mecs gélász dsáncsnálu.

A ki kéreget, szemtelen; de szemtelenebb az, ki a kéregetőnek nem ad: Ov gimurá, ánerész e; pájcz terálánerész e, ov nará cshidá.

Kívánj szomszédodnak egy tehenet, hogy Isten adjon neked kettőt: Gámeczhir vecsinid (têracziid) meg gov mê, or Ásztvádz dá khezig ergusz.

XXXI. Cikkely.

Örmény népmesék.

Minél míveltebb valamely nép, annál kevesebb mesét mond. A beköltözött örmények mind iskolázott emberek voltak; azért kevés mesét hoztak be magukkal. Ez a kevés anyag idővel elkallódott, vagy feledékenységre ment; mert a szorgalmas örménynek nem igen volt ideje unatkozni: mesét mondani. A múlt XIX. század ötvenes éveiben még mondogatott úgy néha-napján egy-egy örmény — mesét... (én magam még mai napság is emlékszem egy-két szép örmény mesére, melyeket áldott lelkű boldogult jó édes atyám ajkairól hallottam gyermekkoromban — örményül); de ezen patriarkhális tisztelt alakok egytől-egyig mind elköltöztek az élők sorából úgy, hogy napjainkban alig van a hazai örmények között néhány(?) egyén, ki tudna örmény mesét — örményül mondani... Meglátogattam az örmény helységeket (Erzsébetváros, Gyergyó-Szent-Miklós, Csik-Szépviz) már két ízben; mind a három helyen kérdezősködtem és — sajnos! — egyik helyen sem kaptam bár egy egyént, ki nekem egy örmény mesét tudott volna elmondani — örményül...

Összehasonlítás kedvéért előbb közlök négy keleti örmény népmesét, azután közre adom azokat a „hekiát“-okat (= mese), melyeket e hazában összegyűjthettem („Hekiát hekni dságád, másq golorig osztali dadig“).

Itt még megjegyzem azt, hogy „Monográfia“-m harmadik kötetében is (257—264 lap) közöltem volt gyűjteményemből két szép örmény mesét az örmény szöveggel együtt.

Első rész. Keleti örmény népmesék.

1. Fejezet. A rosszul nevelt fiú.

Bizonyos özvegy asszonynak csak egy fia volt. Okatlan szeretete, melyet gyermeke iránt tanusított, fátyolt vont szeméi elejébe: nem látta, nem akarta észrevenni gyermekének csintetteit. Bár meg sem dorgálta akkor, midőn az

büntetést érdemelt volna. „A mi csalán, csip az korán.⁴ Már gyermek korában kezdett egyetmást lopogatni, mely rossz hajlam annyira növekedett benne, hogy mint serdülő ifjú egy rabló csapatnak lett a vezére. De nem sokáig folytathatta gonosz tetteinek sorát, mert elfogatott s bitófára ítéltetett. Mikor a vesztőhelyre érkezett, így szólott:

— Anyámmal szeretnék beszélni.

Elővezettetett. Feléje hajolt, mintha sugni akarna valamit fülébe — és leharapta azt. A néző közönség megbotránkozott. De ő ezeket mondotta: „Megérdemelte. A szülők kötelessége gyermekeik jó neveléséről gondoskodni; az én anyám kötelességét elhanyagolta és engedte, hogy a rossz hajlamok bennem kifejlődhessenek. Ha mindjárt az első alkalommal szigorúan lépett volna fel és ismétlés esetén jól elvert volna... most nem állanék e gyalázatos helyen. Anyám volt oka annak, hogy ide kerültem. Gyermekek irtózzatok eljárásomtól! Szülők! ne kövessétek szerencsétlen anyámat az elnéző engedékenységekben... És most bakók! végezzetek velem...“

2. Fejezet. A kalifa és a bölcs.

A bágdádi kalifa kíséretével útra kelt. Nemsokára lát egy öreget, ki pálmafát ültetett. Bámulva néz a munkás öregre s így szól hozzája:

— Ugyan miért fáradsz? Hisz fád még csak 40 év múlva fog teremni gyümölcsöt; magad pedig ma élsz és holnap már meghalhatsz.

— Kegyelmes uram! — felelt az öreg — ezeket a fákat más ültette és én élvezem gyümölcseiket; hadd ültessenek én is az utódok számára.

Az uralkodó 100 arannyal jutalmazta meg a hasznos embert, mire ez hangosan mondott hálát Istennek.

— Miért hálálkodol e csekély jutalomért oly nagyon?

— Hogyne hálálkodnék, mikor látom, hogy fám, melyről az unokák csak 40 év múlva fognak érett gyümölcsöt szedhetni, — már ma az ültetés első napján hullatott drága gyümölcsöt markomba.

Ekkor az uralkodó még 100 aranyot adott neki; mire az öreg még buzgóbban kezdett hálálkodni.

— Hát ez már megint mire való? kérdé ismét a fejedelem.

— Oh uram — felelé az aggastyán — minden fa tulajdonosának évenként csak egyszer hoz gyümölcsöt, s én az enyémről már kétszer szedek — egy nap alatt. Tehát hogyan hálálkodnék?

E feleletre az uralkodó megölelte az öreget s fölkerete, hogy tanítsa meg az ő gyermekeit is hasonló bölcseségre.

3. Fejezet. A háládatlanság.

Egykor bizonyos fejedelem a következő kérdést intézte bölcs tanácsnokához:

— Miben bizhatik az ember szilárdúl?

A kérdezett így felelt:

— Mindenben, csak embertársában nem.

— Hogyan? — kérdé a fejedelem.

Mire a bölcs a következő történetkét beszélte el:

— Az út szélén levő kútba esik be ugyanazon nap egy majom, egy tigris, egy kígyó és egy ember, ki mesterségére nézve ötvös volt. Nem sok idő múlva arra felé jő egy ember s meglátja a nyomorultakat a kútban. Gondolkodóba esett és elhatározta, hogy kiszabadítja őket. Azért hosszú kötelet ereszt be a kútba s egyenként kihuzza a három állatot. Már leereszté a kötelet, hogy az embert is kihuzza, midőn így szólottak hozzája a kiszabadított állatok:

— Ne huzd ki, mert rossz ember; ez jóságodért majd roszszal fizet.

De ő nem hallgatott rájuk s kiszabadítá embertársát is.

Valamint a három állat, úgy az ember is előbb szives köszönetet mondott a jóltevőnek, azután kérték, hogy ha majd arra felé jár, hol tartozkodási helyük van, keresse fel őket, mert ki szeretnék fizetni tartozásaikat; aztán — eltávoztak.

Sok idő múlva útra kel a jószívű ember azon elhatározással, hogy fölkeresi azokat, a melyekkel ő egykor

jót tett. Először is a majommal találkozott, mely így köszönté őt:

— Légy üdvöz szabaditóm! és megvendégelte gyümölcsessel.

Aztán a tigris jött vele szembe, mely szabaditójának hálaból több arany- meg gyöngydarabot adott.

Erre ő így szólott magában:

— Ha az állat sem felejtkezik meg a vett jóról, akkor az ember bizonyára még nagyobb mértékben gyakorolja a háladatosság erényét... és elment az ötvöshöz. Egyről-másról beszélgetnek, aztán átadja aranyát és gyöngyét a házigazdának, hogy tegye ezeket pénzzé. Az ötvös tudta, hogy e tárgyak egykor a fejedelmi kincstár díszét képezték; azért azokkal a fejedelmi udvarba futott. Nagy jutalmat remélt.

A fejedelem elfogató az ötvös vendégét, a képzelt tolvajt, elverette jól és aztán börtönbe vetette. Az utasnak itt rögtön eszébe jutott az állatok mondása. „Ha ki nem szabadítom, most nem lenne árulóm.“

De váratlanul meglátogatja a kigyó s bátorítván őt, mondá — vedd e zöld lapút; én megyek és megharapom a fejedelem leányát. Senki sem fogja tudni meggyógyítani; csak ezen lapú, mit most adtam át neked, mentheti meg a haláltól.

A megsebzett leány már a végperczekben volt, midőn értésére esett a fejedelemnek, hogy a fogságban sinlődők közt van egy ember, a ki készséggel vállalkozik arra, hogy leányát meggyógyítsa. Előhozatott. És ime! alig tette a lapút a sebre a betegség megfordult. Nehány nap mulva teljesen meggyógyult a leány.

A fejedelem — hálaból — neki adta leányát feleségül. De a vő nem állhatta ki, hogy el ne beszélje egykori árulójának fekete hálátlanságát; miért is a haragra lobbant fejedelem elfogatta az ötvöst és azt parancsolta, hogy foszszák meg életétől.

---

4. *Fejezet. Az özvegy asszony és fejős kecskéi.*

Egy özvegynek tíz fejős kecskéje volt; ezeket egyetlen fia őrizte.

— Miért elegyít anyám az eladásra szánt tejbe vizet?

— Kissé szaporítom jövedelmünket. Másnap a fiú újra kihajtja a kecskéket. De megered a záporoső; a víz patakként foly a mezőn. Eső után csak egyedül ment haza.

— Hát a kecskék? — kérdé az anya.

— A sok víz, melylyel tejünket szaporítád, s a vevőket megcsalád, kiáradt medréből s kecskéinket magával ragadta. („Armenia“ 1891. évfolyam).

Második rész. Hazai örmény népmesék.

1. *Fejezet. Az ostoba ember.*

Két házastársnak csak egy tehene van; ennek hasznából elégedt a férfi és a nő.

Egyik nap a férfi és másik nap a nő vitte a tehenet itatóra. Egyszer nagyon összevesztek. „Ma vigyed te“ — mondá az asszony. „Nem — felelt a férfiú — ma te fogod elvinni.“ Végre megegyeztek: „A ki az egész napot szóttlanul tölti — így állapotok meg — és egy hangot sem ad, az itthon marad és a másik megy a tehénnel.“

Csendesen ültek darab-ideig a házastársak; később unatkozni kezdet az asszony; azért elment a szomszédba, a hol — kedve szerint — beszélhetett eleget. A férfi otthon maradt; de kevés idő múlva bemegy hozzá egy kéregető és alamizsnát kér. A férfiú azonban nem szól semmit. A kéregető azt gondolja, hogy süket ez az ember, azért oda kiált a fülébe. De most sem szól semmit. Erre a kéregető a mit csak előkap, elveszi és elmegy. A férfi helyéből sem mozdul.

Haza jön az asszony, de mit lát? Ki van üritve a ház! Most férje felé fordul és türelmét veszítve, így szól: „Mit csináltál te félénk? Ki üritette ki a házat?“ —

„Most arról van szó — felelt a férj, — hogy beszéltél, tehát holnap te mész a tehénnel.“

Dékéd márté.

Kárkhuádznére miájn meg govmé unin; ászor sáhen ábrévile erig jév gëinig. Meg óre erigé u megál oré giné dárile éz gové csérelu. Memé zor gërvédilin. „Ászor dár tun“ ászáv gëinigé. „Cshe — bádászchánéczh erig márté — ászor tun bidánisz.“ Véreshábesz umisfilin. Ov éz èntreg (polor) oré áncasz ánczhu — ájszbesz hásztádvilin — meg czán mé cshidá, ná duné gimená u megálé gethá govové.

Hángiszt nésztilin meg drábmé zsámánág kárkévádznére; álánkán gëczhile urit élálu gëinigé; ánor szebé kénáczile vecsiné, uch gárczhile gámáczhë korá pávágán zuruczelu. Erigé duné ménáczhile; pájcz khics zsámáangi vérá gimédnu modé meg muráczhohgmé u voghormuthiun guze. Erigé czájn cshi háni; muráczhohgë erguszundárbá ál voghormuthiun guze; pájcz erigmárté nëma szuszt e. Muráczhohgë gisághëse the chul e ájsz márté u ángëdsin mecs gi gáncshe. Pájcz himbig ál csh'ászi ikhmál. Ászor edeváncz muráczhohgë zájn, incs nëmá gikédnu, g'árnu jév gerthá. Erigmárté deghen cshi ererá.

Dun g'uká giné, pájcz incs gidesznu? Duné bárbeczhuczház e! Himbig páchtin tingitárná u ézhámpiruthiuné gorszénelov zájn g'ásze: „Incsh árilisz, czo váchkhod? vov bárbeczhuczchile ézduné?“ „Himá ánor vérájen e choszkhë — bádászchánéczh erigé — the zuruczilisz, álesz vághé tun gethász govové.“

2. Fejezet. A teve-csikó.

A teve-csikó bemegy egy ember házába és ezt mondja: „Sokat kinlodom, nincs se gazdám, se lakásom; fogadj be te engemet és légy gazdám.“ Az ember meg-sajnálja, beeresztli a teve-csikót és felneveli azt. Két-három év múlva a csikóból nagy teve lett. Most el akarja bocsátani a tevét, de ez nem fér ki az ajtón. Mit csinál tehát

a gazda? Széttöri az ajtót, elrontja a falat is, utat nyit és — elereszti a tevét.

(A tevének képbeszéd es jelentése: az adósság, mely kamatos kamatjával együtt idővel nagyon felnő . . . és ha az adós tőle szabadulni akar, kénytelen házát is eladni . . .).

Ughdu-czáké.

Ughdu-czáké gimèdnu meg mártumé mod nész duné u zájss g'ászéh: „Sád gidándsévim, cshunim ocs der, ocs pénáguithun; éntune tun zisz u eghir tun ézzim deré.“ Márté gimechkhéná ézná, niész giáble ézughdu-czáké u gimedzczhènu ézná. Ergu-irjék dárén véré czáken miédz ughd tárczáv. Himbig guze áblelu ézughdè, bájcz tá cshi megni tusz tèrnen. Incs g'áne álesz? Deré gibádre ézturè, ézbádn ál giávèrè, dsámphá gipáná u — g'áble ézughdè.

Ughdin ájlápánágán nésánáguithuné: bárdkhèn e.

3. Fejezet. Az oroszlán, a medve és a róka.

Az oroszlán betegnek tette magát, hogy az állatok meglátogassák. El is ment látogatására minden állat; csak a róka maradt távol. A medve erre rágalmazni kezdé a rókát és így szólott az oroszlánhoz: „Azért nem jött el látogatásodra, mert nem akar neked engedelmeskedni.“ Alig hangzottak el e gyanúsító szavak . . . s ime közeledett a róka is. A farkas elejébe megy s tudtára adja, hogy a medve róla az oroszlán előtt gonoszúl beszélt. Mire a róka: „Majd gondom lesz reá . . .“ és az oroszlánhoz ment; ez azonban nem fogadta szívesen. De a róka: „Mielőtt elitélnél, engedd meg, hogy elmondjam elkésésem okát.“ Azután így folytatta: „Sok orvosnál jártam, hogy fájdalmadra orvosságot kérdezzek; egyéb szert azonban nem ajánlottak, hanem csak azt mondták: fogjunk meg egy medvét, nyuzzuk le elevenen bőrét és a meleg bőrrel takarjunk be tégedet . . . és fájdalmad megszűnik.“ Erre az oroszlán parancsot ad, hogy fogják meg éppen azt a medvét, mely körzetében van. Az állatok megragadták és elkezdették bőrét lefejtetni. A medve a

kárörvendő róka szemeláttára — nemsokára nagy fájdalmak között — bevégezte életét.

*

Tanúlság: uralkodó, elöljáró vagy bíró előtt ne szólj másokról — gonoszat.

Árjudzê, árcsê jév ághvészê.

Têrvile árjudzê hívánt, or kázánnérê zinkhê ájcz árnun. Ájcz áriile ál ézná ámen kázán; miájñ ághvészê ménáczhile heru. Himbig árcsê gámbászelu géczhile ézaphvészê u zájn ászile áriudzin: „Ánor csh'egi ézkhu ájczêlutheánêd hámar, zerám cshuze khezig hênázántelu.“ Háziv or ánczhán ájsz gászkdzéli choszkérê . . . u áhá modigcsháv ághvészên ál. Kájlê tímáczê gethá u imáczh gudá irjén, the árcsê irjén vérájen árjudzin tímácz cshurug zuruczile. Ászor vérá ághvészê: „Biunnám dárd irjén vérá . . . u kênácz áriudzin mod; pájcz tá cshi éntunéczh zinkhê szírov. Himbig ághvészê: „Árács or tádeir zisz, thogh dur, or ászim éz ánkênelusz báddsárê;“ ánor edeváncz ájszbesz sárunágéckh: „Sád pészszszi mod khálim or cshávid vérá dsár hárczhênum, pájcz ozgá pán cshin hánczni, hátê zájn ászilin: pèrninkh meg árcsmê, vérçsh kherthinkh vár ézgásin jév dákh gásovê dzádzginkh ézkhêz . . . u cshávêd biánczni.“ Ászor vérá árjudzê hérámán gudá, the pèrnin éznujñ árcsê, vorê irén polorên e. Kázánnérê chêlilin ézná u géczhilin ézgásin vár kháselu. Árcsê khics zsámánági vérá cshár ághvészín ácsvênun tímácz miédz csháveru mecs vérçsháczhucz ézgiánkhê.

Chêrad: Thákávorin, vérágáczhuin gám tádávorin tímácz mi zuruczi ozgánun vérájen — cshurug.

4. Fejezet. Három dió.

Szerencsétlenség érte a becsületes embert: háza és mindene elégett. Míg képesek lesznek az elégett telken új lakást építeni, béres házba költöztek. Nagyon megszegényedtek; azért kiveszi zsebéből a férj a megmaradt kevés pénzt, nejének adja azt és mondja:

— Az egészséges embernek nem illik koldulni, különben is az örmény szégyel kéregetni . . . és én — hála Istennek — egészséges és örmény vagyok. Azért útra kelek és megkeresem szerencsémét. Mit két kezemmel megszerzek, azt nektek hozom. — Aztán kiment a házból. Útközben egy emberrel találkozik.

— Hová mész barátom?

— Keresem szerencsémét.

— Tehát vigyázz: itt van e diófa, végy követ; de ügyelj, hogy se többet, se kevesebbet, hanem három diót üss le. Tedd azokat zsebedbe és megled szerencsédet.

Három szálát ütött le; zsebébe teszi azokat és folytatja útját. Három gyermekkel találkozik, kik czivakodnak valami felett.

— Mit csináltak gyerekek?

— Leltük ezt a követ és mióta kinlódunk, hogy háromba oszszuk, de nem vagyunk képesek, mert a kő — kemény.

— Adjátok nekem és ti kaptok érte egy-egy diót.

— Elvették és odaadták. Már tovább akart az utas menni a kövel, midőn eszébe jutott, hogy családjától nem bucsúzott el. Visszatér. Estve érkezett haza; már elvégezte volt a napi történet elbeszélését, midőn szekér áll meg a ház előtt. Egy nagy úr lép be.

— Adjatok gyertyát, mert elromlott szekerem.

— Gyertyánk nincs, mert szegények vagyunk; de ez a kő elég világosságot fog lövelni.

Mit adjak érte?

— Annyit, mennyit megér.

— Nesze érte ötvenezer forint és legyetek gazdagboldogok.

— Jó utat uram!

A jokora darabkö gyémánt volt.

*

Ha szerencsétlenség ért, mindjárt ne aggasd a koldustarisznyát a nyakadba, hanem dolgozz, fuss, fáradj — és megsegít az Isten.

Irék ênguzê.

Ándolváthutiun hászile êz hárgivêr mártê: dunê u déghê u ámen pánê erile. Incshu gárogh êllán erádz jurthin véra nor pênágárán sinelu, ná várczu dán mecs gêrvilin. Zor áchkhêdczhilin; ánor hámár giháne kondsugen erigmártê ez mênáczhádz khics êsztágê, gudá zájñ gêngánê u gásze:

— Ároghcs mártun cshi vájli murálu, ádeszá hájê g'amêncshná uzelu... u jész — phárhk Ásztudzo — hám ároghcs im, hám háj im. Álesz dsámphá b'elim, u êzdolváthêsz bi nájim. Incs ergu czerokhêsz tádim, ná jész zán czezig bi perim. — U tusz elile dánem. Dsámphovê meg mártumê héd gihándêbi.

— Ugh g'erthász párégám?

— Êz dolváthêsz gihokám!

— Álesz mêdig ára; hosz e szi êngêzi dzaré, ár meg khár mê; bájc z náje or ocs ál sád, ocs ál khics, háte irék ênguz zárnisz. Tir zánonkh kondsugêd, u bi kédnusz êz dolváthêd.

Irék hád zárgile; kondsugê gitêne zánonk u gi sárunáge êzdsámphán. Gi hándêbi irék dêghi héd, voronk ikhmimê szeb gigêrvêdin.

— Incs g'ánik dêghák?

— Kêdilink êz szi khárê, u jérphen gi dándsêvinkh, or irekhi mecs pázsinkh, u gárogh cshink, zerán khárê e bind.

— Indzi duvek, u tuk megmeg ênguz árek.

Árán u dêván. Dsámphortê uzsem áлиндán guzer erthálu khárovê, jérph midê êngáv, the êndáneáczhê moden párov mêná csh'áráv. Jéd gi tárná. Irgunê hászile dun; uzsem hádriler ászelu êz orván bádmuthiunê, jérp meg árbámê gi gánni dánê timácz. Niész gi mêdnu meg báronmê.

— Duvek meg dsirághmê, zerám ávérvile árábász.

— Dsirágh cshuninkh, dezám ághkhád ink, pájcz szi khárê pávágán luszávoruthiun bi czethe.

— Incs dám vérán?

— Ánchárê, inchá g'ázse!

— Êntunê iszunházár fiorin u eghik chodsá jéráni.

— Párov erthákh báron!

Miédz hád khárê, diámánt eghile.

5. Fejezet. Az olom.

A gyár előtt halad három gazdag ember; megállanak és szót váltanak egy munkással.

— Már megállapodott ember vagy és még sem dolgozol a magad kezére?

— Nem volt szerencsém.

— Vedd tehát költsön ezt a háromszáz aranyat, kamat nem kell nekünk; egy év múlva majd visszafizeded. Isten áldjon meg!

Elveszi köszönettel az aranyokat, kettőt felvált és a többit kalapja magas karimájába teszi; vesz kenyeret és húst és háza felé megy. De a hús szagára hozzája közeleg egy ragadozó madár, elkapja a kalapot és elrepül. Haza megy a megajándékozott — ajándék nélkül. Elmondja feleségének, hogy miként járt. Ezután is munkával keresi az ő és családja mindennapi kenyerét. Egy év múlva ugyanazon gazdag emberek ismét a gyár előtt vannak.

— Sokat nyertél pénzünkkel?

Elbeszéli az uraknak, hogy . . .

— Itt van más háromszáz arany, vigyázz a pénzre; egy év múlva ismét erre fogunk járni.

Megköszöni; két arannyal ételt, ruhát vesz. Haza megy, de felesége nincs hon; elrejtí az aranyokat a hamútartó ládába és ő visszamegy a gyárba. Haza jön az asszony — de nem tudja, hogy férje itthon volt — és eladja a hamút ládástól együtt egy idegen szappannosnak, kit magával hozott. Este haza jön a férfiú.

— No feleség, most van bőven pénzünk, adott az Isten.

— Hol van?

Ma délután, midőn te nem voltál honn, itthon jártam és a hamútartó ládába elrejtettem kétszázkilenczvennyolcz aranyot.

Az asszony elájul és csak egy óra múlva képes megmondani, hogy eladta a hamútartó ládát. Szegényesen telnek el a napok. Év végén a férj a gyár előtt újra találkozik a gazdag urakkal.

— Hát még nem gazdagodtál meg?

Elmondja a munkás, hogy mi történt . . .

— Látom, hogy rajtad nem segít az arany, ezüst, vedd azért ezt az olmot, ez boldoggá fog téged tenni.

Haza viszi. Meglátogatja öt szomszéd barátja.

— Add nekem az olmot; halfogó hálót (halászhálót) csinálók, felhasználom annál; érette neked adom az első halat, mit fogni fogok.

A szomszéd más nap fog is egy nagy halat és ígéretéhez képest a munkásnak adja. Ennek felesége kést vesz elő és megöli a halat: belsejében egy követ talál. A férj megismeri a drágakövet és az aranyműveshez viszi; huszezer forintot kapott érette. A kö gyémánt volt.

— Most építettett, gyárt állíttatott, sok segédet fogadott fel. Jól ment a mesterség. Az urak ismét meglátogatják. Elejökbe megy a fölötté háládatos ember.

Isten után nektek köszönöm boldogságomat. Most olyan helyzetben vagyok, hogy tartozásomat kamatjával együtt visszafizethetem.

— Mi nem fogadjuk azt vissza, hanem add a telomnak, fordítsd Isten dicsőségére.

*

Ha eddigi pályádon fáradságos munkád anyagi sikerhez nem juttatott, fordíts egyet a szerencse kerekén; fogj egyébhez és boldogulni fogsz.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Magyar író az örményekről. Fényes Elek jeles statisztikai író az osztrák-magyar birodalom statisztikájáról szóló könyvében, mely a múlt század ötvenes éveiben jelent meg, az örményekkel is foglalkozik külön fejezetben és a következőket írja róluk: „Örmények jelenleg főképen Erdélyben, aztán Galicziában, Magyarországon és Vajdaságban (Bánát. Szerk.) s végre Bukovinában laknak. Erdélybe Moldvából vándoroltak be 1672-ben, s itt I. Apaffy

Mihály fejedelemtől barátságosan fogadtattak. Eleinte települések helye volt: Gyergyó-Szent-Miklós, Szépvíz, Besztercze, Görgény, Felfalú, Petele, Ebesfalva; de később többfelé széledtek. I. Leopold csakhamar bejöttök után jogot ada Szamosújvár építésére; nem-sokára Ebesfalvához is szabadságot kaptak, mígnem mindkettőnek birtokában III. Károly őket kiváltságosítá. Nyelvüket, mit behoztak, ma is beszélék, de magyarul, a nem született örmények közt ők beszélnek legtisztábban. Jelleme az örménynek: beszédcésség, udvariasság. Igen tudván a nőnem kedvébe járni, kereskedési cikkekben a nőnem izlését eltalálni, mind e mai napig ők Erdélynek legelőkelőbb kereskedői. Magyarországra és Bánságba Erdélyből jöttek be, s többnyire pusztákat haszonbélrelvén, többen annyira meggazdagodtak, hogy nemességet nyervén terjedelmes jószágokat szereztek s előkelő nemes családok alapítóivá lettek. Termetük közép, kerek arczczal, nagy fekete szemekkel, s hóllósötét hajzattal. A férfiak pirosak, a nők pedig, mivel épen oly szenvedélyök a honülés, mint a férfiaknak a járkálás, — haloványak. Öltözetök Erdélyben és Magyarországra a magyarokéval ugyanaz. Vallást illetőleg mindnyájan katolikusok, még pedig részint a római, részint a saját örmény egyházukhoz tartoznak. Számilag van örmény: Erdélyben 9000, Magyarországra s Vajdaságban 3000, Galicziában 3000, Bukovinában 2224.“

A török hódoltság emlékei szókincsünkben. K u n o s Ignácznak az Akadémiában tartott előadása szerint nyelvünk történetére nézve rendkívül érdekes a török hódoltság kora. K u n o s Ignác, akadémiai lev. tag, (a ki tüzetesen foglalkozik a magyar nyelv török elemeinek kimutatásával), ezúttal azokat a török elemeket mutatta ki, melyek a 16. és 17-ik századbeli magyar nyelvben, a török hódoltság révén honosodtak meg. A h ó d o l t s á g tulajdonképpeni kora a 16-ik század közepe táján veszi kezdetét. Azok az akár katonai, akár társadalmi intézmények, melyek eddigelé csak a Duna határáig értek el, a magyar vilajetekben szandsák és kázának nevezett megyéikben is megállandósulnak és csakhamar bekövetkezike a magyar területek oszmán-rendszerű kormányzása. A budai, temesvári és egri pasák, a kanizsai béglerbég és a közigazgatás összes hivatalnokai, a defterdárok, eminek, timárok, kjátibok, rejik, efendik, — mindmegannyi új otthont teremtett magának, a hol épp oly életmódra rendezkedtek be, mint a b o s z p o r u s z m e n t i hazájukban. A hódolt városok nagyobb térségein dsámik épültek, török iparosok és kereskedők lepték el az országot és általában az összes keleti intézmények csakhamar meghonosodtak. Csak természetes, hogy e korban a török szók és kifejezések egész raja lepték el a m a g y a r s z ó k i n c s e t. E kifejezések első sorban a hadi, törvénykezési, közigazgatási és általában az államháztartásra vonatkozó fogalmak voltak ugyan, de nagyon sok elem jutott a köz-, illetve a népnyelvbe is. Az irodalmi nyelv erősebben megérezte a hódoltság nyelvi hatását. Erről főleg az akkori nyelv ama

része tanuskodik, mely a hódoltsági viszonyokkal némiképp összefügg. Azokat a kiválóbb írókat, mint Zrínyi, Mikes és Balassa nem is számítva, kik a török éiet és viszonyok rajzaiban keresték is a jellemzésre és színezésre szolgáló törökös kifejezéseket. Hiszen törökül nemcsak hogy beszéltek, hanem irtak is. Zrínyi folyékonyan beszélt e nyelven, Balassa pedig török nóták melódiájára szerzette néhány Julia-dalát. — A felolvasó azután csoportosítja a majdnem háromszázra rugó törökös kifejezéseket, melyek jó része a mai nyelvhasználatból ugyan kikopott, de érdekes művelődéstörténeti adatul szolgálnak a török hódoltság jellemzésére. Mutatóul ime egy hódoltság-korabeli versszak, mely a hanyatló hataiom felett siránkozik:

Agák besliákkal, sok bulyuk pasákkal
Egy lábíg vesztenek,
Bégek emégekkel, pasák vezirekkel
Rabokká estenek,
A fő ispahják, zähin esorbadzsiák
Sarczot füzettének.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Az „Európai örmény tanulók egyesülete“ (Union des Étudiants Arméniens de l'Europe, rue de l'École-de-Chimie, 2 [Suisse] Geneve) által kiadott örmény tárgyú művek közül jelen alkalommal a következőkről teszünk említést: 1. Ed. Bernstein. Die Leiden des armenischen Volkes und die Pflichten Europas (ára 50 szántim). 2. Ed. Bernstein. Les Souffrances du Peuple Arménien et le Devoir de l'Europe. Conference publique faite à Berlin le 26 juin 1902 (o. 40). 3. Albert Vandal. Les Arméniens et la Rêforme de la Turquie. Conference faite à Paris (o. 20). 4. Francis de Pressensé. L'Arménie et la Macedonie. Conference faite au Théâtre du Château-d'Eau à Paris, le 15 février 1903 (o. 40). 5. Georg Brandes. Armenien und Europa. Vortrag gehalten zu Berlin, am 2 Februar 1903 (o. 40).

Tifliszben nyolcz örmény lap jelenik meg. Ime a sorrend: „A'ghpiur“, szerkeszti Názárián. — „Lumá“, szerk. Kiud Agháneán főesperes. — „Méság“, szerkeszti Khálántár A. — „Murds“ szerk. Szárkszeán. — „Nar Tar.“ szerk. Szántáreán. — „Dáráz“ szerk. Názáreán. — „Ázkákêragán Hántesz“ szerk. Láláján. — „Thádrón“ szerk. Thárcháneán. — A tiflizi hat orosz lap szerkesztői is, — kivévén a „Gávgáz“ című hivatalos lap szerkesztőjét, — mind örmények.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ-TULAJDONOS: SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁRT, TODORÁN ENDRE „AURORA“ KÖNYVNYOMDAJA.

— Az, kinek jó szívében ott honol az a megbecsülhetlen tulajdonság, mely ellentállhatlan vágygal vezeti őt azon felejthetlen földre, hol boldog emlékü ősei laktak és drága földi maradványaik nyugosznak, — megérdemelte legnagyobb tiszteletünket. Gróf Karátsónyi Jenő itt járt jún. hó 7-én; magával hozta nagyműveltségű nejét és Ludvigot, a magyar államvasútak főigazgatóját. És hogy szigorú „incognito“-jukat el ne árulják, a két szalonkocsival előbb Désre mentek és onnan két kocsival jöttek vissza Szamosújvárra. A „Korona“-vendéglőben voltak szállva. Most itt csak tájakozone akart, mert városunkban még egyszer sem járt (taval volt első ízben az erdélyi részekben is, midőn Kolozsvárt a Mátyás-szobor leleplezési ünnepélyét tartották); de remélhetőleg nemsokára eljön szeretett fivére: a mi neves országgyűlési képviselőnk, gróf Karátsónyi Aladár társaságában. Délelőtt voltak a plebániai nagytemplomban; a sekrestyében beszéltek Esztegár Gergely hittanárral, ki öltözött, hogy elmondja a 11 órás (utolsó) misét. Esztegár nem is gondolta, hogy kivel beszél. Jártak szép sétaterünkön is. Délután lementek a plebániai templom kriptájába, hol egyik őse nyugszik. Egyenesen a sírhely felé tartott; tudta hogy hol van ez a hely annál is inkább, mert egy pár évvel ezelőtt írásban körülményesen meghatározta azt lapunk szerkesztője. Akkor maga az adakozó gróf akart lejönni Szamosújvárra; de bizonyos, akadályozó körülmény miatt szándékát nem valósíthatta; azért maga helyett titkárát Ladányi Gyulát küldötte lapunk szerkesztőjéhez, hogy néhány — családja történetére vonatkozó — kérdésre tőlünk felvilágosítást kérjen. Megadtuk nemcsak, de sőt le is vittük a templom sírboltjába, hol a sírhelyet látta a titkár szemeivel is. Most a nemes-szívű gróf is látta derék ősenek nyugvó helyét. Schönfeld Kálmán ékszerésztől vett egy régi pisztolyt és egy szintén régi órát. Meg is hagyta az ékszerésznek, hogy ha valami szép, régi tárgy birtokába jutna, azt megvétel végett küldje fel hozzája Budapestre. — De nem tudom nagyságos Úr (látta, hogy nagy úr, de nem tudta, hogy ki, azért csak nagyságos úrnak szólította; holott valóságos belső titkos tanácsos, azért excellenciás úr), hogy hova czimezzem. Irja le tehát czimét és ígérem, hogy az „incognito“-t nem fedezem fel: csak vonat-elindulás után nézem meg azt. — A mondott feltétel alatt megírom. — A becsületes iparos megtartotta szavát; de a pályaudvaron Drágomán Antal segédlelkész még is felismerte, ki a nemes grófnak be is mutatta magát. Estve már az egész város tudta, hogy kik voltak a kiváló vendégek... Ha nem jön „incognito“-ban, többen tetek volna látogatást a nagybecsült grófnál, de legjobban sajnálja az elszalasztott kedvező alkalmat lapunk szerkesztője, kihez évekkal ezelőtt azt írta volt a nemes gróf úr, hogy: „Ha elküldeném a magam költségén Romániába, hogy ott kutasson őseim után, elmegy-e?“ A megbizatást még nem kaptam meg, de azóta az ősről elég számú adatokat gyűjtöttem. „Quod differtur, non aufertur.“

— Őszinte örömet keltett nemcsak azon körök előtt, hol személyesen ismerik, hanem azok között is, kik csak nevérol, munkásságáról ismerik dr. Gopcsa Lászlót, — az a megérdemelt kitüntetés, melyben a napokban részesült: osztálytanácsosi czímet és jelleget kapott. Tizenhét évvel ezelőtt kezdette meg szolgálatát a kultuszminiszteriumban — mint díjtalan gyakornok. Addig is, míg fizetéses állásba jutott, a maga erején tartotta fenn magát. Ernyedetlen munkásságot fejtett ki, kötelességét lelkiismeretes pontossággal végezte. Hátraléka soha sem volt. Előljáróit tisztelte, becsülte. A takarékoság terén is példányképe volt a fiatal nemzedéknek. Nemcsak egy krajczárnyi adósságot nem csinált, de sőt fizetéséből még félre is tett. „Nem az a gazdag, kinek sok jövedelme van, hanem az, ki kevéssel is kijön — tisztességesen.“ Szabad idejét nem a kártya-asztalt mellett, vagy erkölcstelen légkörben, vagy a vendéglők büzhödt levegőjében töltötte, hanem vagy otthon tanult és így tovább képezte magát, vagy tudományos férfiak társaságát kereste fel. Szabadság-idejét kivette minden esztendőben, melynek egyik részét hasznos utazásban, másik részét pedig itthon szeretett övéi kellemes körében töltötte. Mindenki szereti, ellensége nincs. Modora meggyerő. Eltöltött szolgálati ideje alatt fokról-fokra emelkedett. Elég fiatalon igen szép álláshoz jutott. Az a kedves viszony, mely a volt tanár és a régi, de igen szorgalmas, kitünő, jó tanítvány között még most is fennáll, nem engedi meg, hogy ez alkalommal — pedig szeretnék — többet írjak dr. Gopcsa Lászlóról; azért csak még azt mondom, hogy az a derék, tevékeny férfiú, ki szerényebb műkörben is oly sok szolgálatot tett egyeseknek, most fényes állásában — remélhetőleg még több szolgálatot fog tenni édes hazánknak, nemzetiségének és szülővárosának. „Ad multos annos.“

— Elismeréssel teszünk itt a nyilvánosság előtt említést a városi főkapitány erélyes figyelméről, mely utcáinkat tisztán, jó karban tartja. Megtörtént a napokban az, mit eddig egyszer sem láttunk: takarítottak a főpiacon a görög kath. kápolna előtt is, kiszedték a gyomot és separték is! A tisztaságot szerető polgárság nevében kérjük is derék főkapitányunkat, hogy ne tűrjön el piacainkon, utcáinkban, sikátorainkban semmi gyomot, burjánt, piszkot, hanem szorgalmasan figyelmeztesse a háztulajdonosokat kötelességeik teljesítésére és ha ez sem használna . . . Ime nagy urak jönnek falaink közé, és mindnyájunknak jól esik, midőn ezen urak ajkai azt hangoztatják, hogy: „Szamosújvárt rendszeret, csin, tisztaság uralkodik. Szóval jó benyomást gyakorolt reánk ez a rendezett, csinos város!“

— Hozzá kezdettek már a járásbírósi épület építéséhez: ássák az alapokat. Anyag is van bőven beszerezve. A napokban már dolgozni fognak a kőművesek. Szép helyen épül: egyike lesz legszebb épületeinknek. Kívánatos volna, hogy vegye meg valaki a várostól ezen épülő új épület közvetlen közelében (északra) fekvő üres telket és itt is bár oly csinos épületet építene, mint a milyen lesz — legalább a tervrajz után ítélve — a járásbírósi épület.